

ویژگیهای نمونه‌ای از یک کتاب درسی دانشگاهی (کاربرد روان‌شناسی در زندگی جدید)

دکتر محمد آرمند

عضو هیئت علمی سازمان مطالعه و تدوین (سمت)

m.armand@samt.ac.ir

چکیده

کتاب درسی به عنوان ابزار مهم آموزش از گذشته‌های دور در خدمت آموزش قرار گرفته و با گسترش علوم و پیشرفتهای حاصل شده در فناوری (تکنولوژی) وضعیت کتابهای درسی هم از نظر کیفیت و هم از نظر ویژگیهای فنی و صوری بهبود یافته است. یکی از کتابهایی که با استفاده از فناوریهای جدید تدوین و منتشر شده کتاب کاربرد روان‌شناسی در زندگی جدید است که می‌توان آن را نمونه‌ای از کتابهای درسی مطلوب به شمار آورد. استفاده از نظر متخصصان مختلف در تدوین، طراحی و انتشار، اظهار نظر دهها متخصص درباره کیفیت آن، داشتن ساختار منطقی، روان و سلیس بودن مطالب، استفاده از طرحها و تصاویر زیبا و رنگی، و جذاب بودن مطالب از ویژگیهای مهم این کتاب است. علاوه بر اینها استفاده از حروف مناسب، صفحه‌پردازی زیبا، ذکر اهداف یادگیری، به‌کارگیری جداول و نمودار، آوردن نکات عملی و کاربردی درباره برخی مباحث، موجب افزایش کیفیت کتاب شده است. این کتاب می‌تواند به الگو و نمونه یک کتاب درسی مطلوب مورد استفاده مؤلفان و ناشران قرار گیرد.

واژه‌های کلیدی

کتاب درسی دانشگاهی، ساختار کتاب درسی، اهداف یادگیری، طراحی کتاب.

سخن سمت، شماره ۲۰، زمستان ۱۳۸۷، ص ۱۴۷-۱۵۶

مقدمه

کتاب درسی به عنوان ابزار مهم آموزش از گذشته‌های دور در خدمت آموزش قرار گرفته است و همواره یکی از ابزارهای مهم در آموزش محسوب می‌شود، به ویژه در نظام آموزشی ما (هم در نظام آموزش و پرورش و هم در نظام آموزش عالی) جایگاه ویژه‌ای دارد و در تهیه و تدوین آن باید از معیارها و استانداردهای دقیق بهره جست - در حال حاضر با گسترش علوم مختلف از یک سو و پیشرفتهای حاصل شده در زمینه فناوری (تکنولوژی) از سوی دیگر وضعیت کتابهای درسی نیز هم از نظر کیفیت و هم از نظر ویژگیهای فنی و صوری بهبود یافته است، و از این جنبه بین کتابهای درسی جدید و کتابهایی که در گذشته چاپ می‌شد تفاوت‌های قابل توجهی وجود دارد.

یکی از کتابهای جدید که در آن از شیوه‌های نو در طراحی و چاپ استفاده شده کتابی است با عنوان: *Psychology Applied to Modern Life*^(۱) که در ۵۹۸ صفحه منتشر شده و چاپ هشتم این کتاب در سال ۲۰۰۶ به بازار آمده است. در این مقاله ویژگیهای این کتاب بررسی می‌شود.^(۲)

این کتاب را دو تن از صاحب نظران رشته روان‌شناسی نگارش کرده‌اند: واینه وتین استاد روان‌شناسی دانشگاه سانتا کلارا و مارگارت لویید، استاد روان‌شناسی دانشگاه جورجیا. بیوگرافی نویسندگان و فعالیت‌های علمی چشمگیر آنان در ابتدای کتاب آورده شده است. ناشر کتاب نیز از ناشران معتبر و مهم کتب درسی به‌شمار می‌رود.

در تدوین کتاب علاوه بر نویسندگان افراد متعددی همکاری کرده‌اند^(۳) که نام آنان در ابتدای کتاب ذکر شده است از جمله متخصصان بازاریابی، ویراستاران مختلف^(۴)، طراح و تصویرپرداز، متخصص هنری و محقق عکس و نمایه‌ساز.

امروزه در تدوین و انتشار کتب درسی، تخصصهای گوناگون مورد نیاز است و تسلط یک فرد به این تخصصها امکان‌پذیر نیست، بنابراین بدون استفاده از متخصصان مختلف، کتاب درسی نمی‌تواند کارایی لازم را داشته باشد، در این کتاب نیز همکاری متخصصان مختلف بر کیفیت و کارایی آن افزوده است.

علاوه بر افراد فوق، مطالب کتاب قبل از انتشار توسط ۵۴ استاد و صاحب نظر مطالعه و از نظرات آنان استفاده شده و اسامی آنان در صفحه ده مقدمه ذکر شده است. بنابراین این کتاب با همکاری افراد مختلف تدوین شده و به‌عنوان کتاب درسی

دانشگاهی معتبر، مورد استقبال خوانندگان قرار گرفته است و تجدید چاپهای متعدد آن حکایت از این استقبال دارد. در اینجا، ویژگیهای مهم کتاب از جنبه‌های مختلف مورد بررسی قرار می‌گیرد.

الف) ساختار مطالب و کیفیت آن

این کتاب به عنوان کتاب درسی برای دانشجویان رشته روان‌شناسی تدوین شده است. البته در رشته روان‌شناسی در کشور ما چنین درسی پیش‌بینی نشده است. بنابراین درباره میزان انطباق مطالب آن با سرفصل مصوب در کشور ما نمی‌توان اظهار نظر کرد. در هر صورت مطالب مفید و کاربردی کتاب می‌تواند برای دانشجویان این رشته در کشور ما نیز مفید واقع گردد، اگرچه برخی مفاهیم آن از جمله مطالب فصل هشتم و نهم با فرهنگ جامعه ما چندان همخوانی ندارد.

کتاب دارای چهار بخش و شانزده فصل است: در بخش اول درباره نحوه سازگاری انسان با محیط، در بخش دوم درباره روابط میان فردی، در بخش سوم درباره تحولات رشد، و در بخش چهارم درباره بهداشت روانی و جسمانی بحث شده است. در میان بخشها و فصول کتاب عدم انسجام و ناهماهنگی مشاهده نمی‌شود. مطالب کتاب، سلیس و روان و برای دانشجویان این رشته قابل فهم است. مؤلفان با استفاده از تصاویر، طرح، شکل، نمودار و جداول کوشیده‌اند مطالب را بسیار روشن بیان نمایند.

ب) ویژگیهای صوری و جنبه‌های آموزشی کتاب

ساختار کتاب درسی را سه قسمت تشکیل می‌دهد: بخش مقدمات، بخش متن، بخش پایانی (Lepionka, 2003).

بخش مقدمات

مطالب اصلی کتاب یا بخش متن در اصل از فصل دوم آغاز می‌شود و در مجموع ۶۲ صفحه از مطالب به بخش مقدمات اختصاص یافته که شامل مباحث زیر است:
نکاتی برای مدرسان. در این قسمت توضیحات ضروری برای مدرسان کتاب، هدف از نگارش کتاب، تغییراتی که در چاپ پنجم به عمل آمده، سبک نگارش کتاب و

فعالیت‌های مختلف یادگیری از قبیل تمرینات و پرسشها ذکر شده است. در این قسمت اشاره شده که کتاب دارای راهنمای تدریس است و در پایان از همکاری افراد در تدوین کتاب قدردانی شده است.

فهرست مطالب. فهرست مطالب به دو صورت آمده است: به صورت مختصر که فقط شامل عنوان بخشها و فصول در یک صفحه است و فهرست مفصل که سیزده صفحه را شامل می‌شود.

نکاتی برای دانشجویان. این قسمت بعد از فهرست مطالب در دو صفحه آمده و در آن توضیحات ضروری برای دانشجویان از جمله راهنمای مطالعه و نحوه استفاده از کتاب برای آنان ذکر شده است. در این قسمت به طور مختصر و مفید نکات کاربردی و ارزشمند برای دانشجویان مطرح شده است که می‌تواند انگیزه مطالعه را در دانشجویان افزایش دهد. مطالب مقدماتی و رویکرد کتاب. در این قسمت توضیحات مقدماتی درباره مباحث کتاب و رویکرد کتاب و نحوه سازماندهی مطالب ذکر شده است. مطالعه این قسمت موجب می‌شود دانشجویان طرح جامعی از مباحث کتاب در ذهن خود داشته باشند و بتوانند مطالب را بهتر درک و آمادگی لازم را برای مطالعه فصول بعدی کتاب کسب نمایند.

بخش متن

متن اصلی کتاب را شانزده فصل تشکیل می‌دهد که هر فصل برای تدریس در یک جلسه درس در نظر گرفته شده و دارای قسمتهای زیر است: فهرست مطالب فصل، متن اصلی فصل، نکته‌های کاربردی، مرور نکات اصلی فصل، اصطلاحات تخصصی^(۵) و نام اشخاص مهم^(۶).

همان‌گونه که ملاحظه می‌شود به جز متن اصلی هر فصل مطالب دیگری در هر فصل آورده شده است که جنبه آموزشی دارد و به درک بهتر مطالب کمک می‌کند. همچنین در متن هر یک از فصول از شیوه‌های زیر برای افزایش جذابیت و کیفیت یادگیری و انگیزه برای مطالعه بیشتر استفاده شده است:

آوردن زمینه‌های رنگی برای عنوانهای اصلی و فرعی. عنوانهای اصلی و فرعی کتاب با زمینه رنگی متفاوت آورده شده و نوع رنگ در کلیه فصلهای کتاب به‌طور هماهنگی به کار برده شده است، و در ذهن خواننده نوع رنگ عنوانهای اصلی و فرعی را در جاهای مختلف تداعی می‌کند.

اهداف یادگیری هر قسمت در حاشیه صفحات. اهداف یادگیری^(۷) در اغلب کتابهای درسی در ابتدای هر فصل ذکر می‌شود. در این کتاب اهداف یادگیری هر مبحث در کنار آن در حاشیه ذکر و با رنگ خاصی در کلیه فصول از سایر مطالب متمایز شده است. آوردن اهداف آموزشی در ابتدای فصول موجب می‌شود دانشجویان روی نکته‌های مهم فصل تمرکز کنند و جهت‌گیری مطالعه آنها در جهت اهداف آموزشی فصل باشد.

معرفی منابع برای مطالعه بیشتر در درون کادرهای رنگی. معمولاً در کتب درسی دانشگاهی چنین مرسوم است که در انتهای هر فصل منابع بیشتری درباره مطالب هر فصل معرفی می‌شود تا خوانندگان کتاب از طریق مراجعه به آنها اطلاعات خود را تکمیل نمایند. از سوی دیگر با توجه به اینکه حجم کتاب درسی محدود است و همه مباحث را نمی‌توان به‌طور کامل در آن مطرح کرد، یکی از راههای رفع این مشکل معرفی منابع بیشتر درباره هر موضوع است که مؤلف بیش از هر کس دیگر از این منابع آگاهی دارد، بر این اساس در کتابهای درسی منابع بیشتری برای مطالعه معرفی می‌شود. یکی از ویژگیهای برجسته این کتاب معرفی کتب مرتبط با برخی مطالب متن است که این معرفی به صورتی جذاب صورت گرفته است. تصویری از روی جلد و معرفی هر کتاب به صورت مختصر و مفید ارائه و در هر فصل معمولاً چند کتاب معرفی شده است.

اندازه حروف. اندازه حروف می‌تواند در ادراک خواننده از فن تأثیر بگذارد. حروف بسیار ریز موجب خستگی چشم خواننده و دشواری در درک مطالب می‌شود و حروف بسیار درشت نیز موجب اتلاف کاغذ و حجیم بودن کتاب (به‌طور کاذب) می‌شود. بنابراین باید در متن صفحات کتاب درسی از مناسب‌ترین حروف استفاده شود. در این کتاب حروف مناسب به کار برده شده و نکته‌های مهم، مفاهیم اساسی و واژه‌های تخصصی با حروف بزرگ‌تر و برجسته‌تر آورده شده است که خواننده از این طریق به اهمیت ویژه آنها پی می‌برد.

جداول و نمودار. درک برخی مطالب در کتب درسی با استفاده از نمودار و جدول بهتر صورت می‌گیرد و از این طریق در فضای کمتر مطالب بیشتری را می‌توان ارائه کرد، بر این اساس در این کتاب این قبیل مطالب به صورت نمودار و جدول نشان داده شده است. در این کتاب با توجه به نوع مطالب برای بهتر نشان دادن نمودارها و جداول از زمینه رنگی استفاده و از این طریق مطالب به روشنی و به صورت جذاب ارائه شده است.

تصاویر و عکس. یکی از ویژگیهای بارز این کتاب استفاده از عکسها و تصاویر

جذاب و ارائه توضیحات لازم در کنار آنهاست که کاملاً به متن مربوط می‌شوند. عکسها و تصاویر در متن کتاب درسی از جایگاه و اهمیت بسیار زیادی برخوردار است. خیلی از مفاهیم و نگرشها از طریق عکس و تصویر در فراگیرنده ایجاد یا تقویت می‌شود. به همین دلیل در انتخاب آنها باید دقت کرد. یکی از ابعاد برای انتخاب تصاویر بعد حرفه‌ای آن است. گرافیک و طراحی عکس و تصویر یک حوزه خاص معرفتی را شامل می‌شود. تصاویر و عکس، علاوه بر جذابیت در فهم مطالب کتاب نیز مؤثرند و از عناصر بسیار مهم در کتاب درسی است و از طریق آنها مطالب فراوانی را در فضای بسیار کم می‌توان به خواننده منتقل کرد. در برخی موارد فهم مطالب بدون تصویر و طرح بسیار دشوار است. در این کتاب متناسب با نوع مطالب، تصاویر و عکسهایی آورده شده که با اصولی علمی محل آنها انتخاب شده است.^(۸)

بیان نکات کاربردی مطالب. یکی از نکات مهم در کتابهای درسی ارتباط مطالب با زندگی روزمره است، محتوای کتاب درسی باید با زندگی عملی فراگیرنده ارتباط داشته باشد و در اداره امور و ادامه زندگی سالم به آنها یاری رساند. ارتباط با زندگی دانشجو در همه دروس به طور یکسان نیست بلکه به تناسب ماهیت درس این ارتباط به طور متفاوت برقرار می‌شود. علاوه بر این نوع دوره تحصیلی نیز در نحوه سودمندی کتاب مؤثر است.

در این کتاب در پایان هر فصل نکات کاربردی مطالب در زمینه‌ای رنگی و متمایز از سایر مطالب آورده شده است و می‌تواند علاوه بر افزایش انگیزه در تعمیق یادگیری مطالب و به کار بردن آنها در امور زندگی مؤثر باشد. **خلاصه فصول.** در پایان هر فصل خلاصه‌ای از مطالب و نکات اساسی همان فصل حدوداً در یک صفحه آورده شده است، آوردن خلاصه فصلها می‌تواند در افزایش یادگیری مطالب فصل مؤثر باشد.^(۹)

اصطلاحات تخصصی و اسامی اشخاص مهم و معروف نیز از مطالب پایانی هر فصل است؛ این امر شناخت دانشجویان را از مفاهیم و اصطلاحات تخصصی و نیز اشخاص صاحب‌نظر و دانشمند در هر موضوع افزایش می‌دهد.

بخش پایانی

در مجموع ۶۳ صفحه از مطالب کتاب به بخش پایانی (مطالبی که بعد از اتمام مطالب فصل

آخر آمده است) اختصاص یافته که شامل اجزای ذیل است:
واژه‌نامه توصیفی.^(۱۰) در واژه‌نامه کتاب هر واژه در چند سطر توضیح داده شده است. در اغلب کتابها فقط فهرست واژه‌های تخصصی مهم آورده می‌شود، یکی از مزایای کتاب حاضر ارائه تعریفی از واژه‌هاست که این قسمت به درک واژگانی و مفاهیم دانشجویان کمک می‌کند.

فهرست منابع. در فهرست منابع مشخصات کامل منابع مورد استفاده آورده شده است. اجازه‌نامه‌ها.^(۱۱) یکی از کارهای بسیار شایسته، رعایت حق کپی‌رایت و کسب اجازه از صاحبان آثار هنری، تصاویر و طرحها است که در پایان این کتاب، به‌طور دقیق شماره و مشخصات اجازه‌نامه‌های آثار استفاده شده، آورده شده است.

فهرست نامها. اسامی افرادی که در کتاب از آنها نام برده شده با ذکر صفحه در این قسمت آورده شده است و به کسب اطلاعات درباره اشخاص کمک می‌کند.

فهرست موضوعی.^(۱۲) یکی از بخشهای مورد توجه در اغلب کتب درسی خارجی فهرست موضوعی یا نمایه است که در بازبایی اطلاعات داخل کتاب به محققان کمک می‌کند، نمایه فهرستی از مدخلهای متن کتاب است که به نحو خاصی سازماندهی و در پایان کتاب آورده می‌شود، که موجب صرفه‌جویی در وقت خواننده می‌شود. وجود نمایه در کتاب به محققان در یافتن موضوعات مورد نیاز در متن کتاب کمک می‌کند و به‌طور کلی موجب سهولت بازبایی اطلاعات می‌شود. کتاب بدون نمایه در اصل همانند شهر بدون راهنماست (نوروزی، ۱۳۸۰). در این کتاب نیز در بخش پایانی نمایه موضوعی آورده شده است.

پرسشنامه نظرخواهی. ارزشیابی کتاب درسی از فعالیتهای ضروری است که با انجام آن نقصهای احتمالی کتاب درسی برطرف و بر کیفیت و جذابیت آن افزوده می‌شود. آخرین صفحه کتاب را پرسشنامه ارزشیابی مختصری در یک صفحه تشکیل می‌دهد که شامل امکان طرح نکات ذیل برای خوانندگان کتاب است:

۱. آنچه در این کتاب بیشتر دوست دارم این است که:
۲. آنچه در این کتاب کمتر دوست دارم این است که:
۳. نظر کلی من درباره کتاب این است که:
۴. نام دوره‌ای که در آن از این کتاب استفاده کرده‌ام:

۵. فصلهایی که در این دوره برای استفاده تعیین شده است:
۶. پیشنهادهای خاص هر نکته‌ای برای بهبود کیفیت کتاب:
- از خوانندگان خواسته شده است نظر خود را (بدون پرداخت هزینه ارسال) برای ناشر ارسال نمایند.

نتیجه‌گیری

همان‌گونه که ملاحظه شد کتاب کاربرد روان‌شناسی در زندگی جدید از جهات گوناگون دارای مزایا و ویژگیهایی است که یک کتاب درسی دانشگاهی باید دربر داشته باشد. از مهم‌ترین ویژگیهای آن طراحی بسیار جذاب و استفاده از طرحها، تصاویر، نمودارها و عکسهایی است که با کیفیت بالا آورده شده است و در کمتر کتابی می‌توان کاربرد جنبه‌های هنری را با این وسعت مشاهده کرد و از ویژگیهای بارز دیگر این کتاب همکاری و اظهارنظر بیش از پنجاه صاحب‌نظر است که درباره محتوای آن قبل از چاپ اعلام نظر کرده‌اند و بدیهی است این همکاری باعث افزایش علمی کتاب شده است و مجموعه عوامل فوق باعث استقبال بیشتر خوانندگان از کتاب شده و کتاب در مدت زمان کوتاه به چاپ هشتم رسیده است.

برخی از نقصهای جزئی کتاب

عدم معرفی سایتها و آدرسهای اینترنتی، امروزه با گسترش رایانه و امکان استفاده فراوان از اینترنت، در کتابهای درسی معتبر در کنار سایر منابع از سایتهای اینترنتی نیز استفاده می‌شود و متناسب با محتوا و مطالب هر بخش از کتاب به این آدرسها نیز خواننده را ارجاع می‌دهند که در این کتاب جای آن خالی است.

استفاده افراطی از طرحها و تصاویر و اشکال. یکی از اصولی که در طراحی و استفاده از طرحها و تصاویر در کتب درسی باید مورد توجه قرار بگیرد این است که از آوردن تصاویر و طرحها در جاهای غیر ضروری خودداری شود. از طرفی تلاش شود تا قیمت کتاب (چون مورد استفاده قشر دانشجویست) با پایین‌ترین میزان عرضه شود. در کتاب فوق در کنار فهرست مطالب کتاب تصاویر و عکسهای فراوانی (حدود ۶۰ مورد) آورده شده است که چندان کمکی به خواننده نمی‌کند.

پرسش برای تأمل بیشتر. یکی از نکاتی که امروزه در کتابهای درسی دانشگاهی رعایت می‌شود آوردن پرسشهای تحلیلی در پایان هر فصل است که خواننده درباره آنها به تأمل می‌پردازد و عمدتاً پاسخ این سؤاها به طور مستقیم در درون مطالب فصل نیست بلکه خواننده باید با استفاده از مطالب فصل و تجزیه و تحلیل آنها به پاسخهای صحیح نایل آید. جای این پرسشها که می‌توانند نقش مهمی در رشد فکری و تعمیق یادگیری دانشجویان ایفا نمایند در این کتاب خالی است.

مقدمه فصول. فصلهای کتاب بدون مقدمه آغاز شده در حالی که طبق اصول نگارش کتاب درسی ضروری است ابتدا با مقدمه‌ای در خواننده آمادگی لازم برای مطالعه مطالب فصل فراهم شود و این آمادگی ذهنی از طریق مقدمه کوتاه صورت می‌گیرد.

پی‌نوشتها

۱. مشخصات کامل کتاب به شرح زیر است:
- Weiten Wayne, Lloyd, A, Margaret (2006), *Psychology Applied to Modern Life: adjustment in the 21, st century*, Thomson /wadsworth Publishing Company.
۲. در این مقاله، تأکید بر بررسی این کتاب با عنایت به ویژگیهایی است که یک کتاب درسی دانشگاهی باید دربر داشته باشد. بنابراین به صحت محتوا و مطالب آن کمتر پرداخته شده است، اگرچه با توجه به اینکه قبل از چاپ، ۵۴ صاحب‌نظر محتوای کتاب را بررسی و اظهارنظر کرده‌اند بسیار بعید به نظر می‌رسد اشکالات کتاب از نظر علمی قابل توجه باشد.
۳. امروزه در انتشارات کتب درسی ناشران مهم علاوه بر مؤلف یا مؤلفان از همکاری متخصصان مختلف از جمله متخصص آموزش و پرورش، متخصص هنر و گرافیک و طراح نیز استفاده می‌کنند. توضیح بیشتر درباره شیوه انتشار کتب درسی به سبک جدید در مآخذ زیر آمده است: سخن سمت، سال هشتم، شماره ۱۰، تابستان ۱۳۸۲.
۴. از شش نوع ویراستاری ذیل نام برده شده است: edition assistant, sponsoring editor, photo editor, permission editor, manuscript editor, production editor.
5. key terms
6. key people
7. learning objective
۸. برای اطلاعات بیشتر درباره اصول علمی تصاویر در کتاب درسی رجوع کنید به: «نقش تصویر در کتابهای درسی و اصول طراحی آن»، سخن سمت، سال دهم، ش ۱۵، پاییز ۱۳۸۴.
۹. برای اطلاعات بیشتر رجوع کنید به: «ملاحظاتی در نگارش فنون درسی»، سخن سمت، سال دهم، ش ۱۴، بهار ۱۳۸۴.

10. glossary
11. credits
12. subject index

منابع

آرمند، محمد (۱۳۷۸)، «معرفی، نقد و بررسی نمونه‌ای از یک کتاب درسی، دانشگاهی»، سخن سمت، سال چهارم، ش ۱.

_____ (۱۳۸۴)، «نقش تصویر در کتابهای درسی و اصول طراحی آن»، سخن سمت، سال دهم، ش ۱۵.

رضایی، عباسعلی و محمد آرمند (۱۳۸۰)، «بررسی کتاب درسی معیار در علوم انسانی»، سخن سمت، سال هفتم، ش ۱.

ملکی، حسن (۱۳۸۴)، «شیوه طراحی و تألیف کتاب درسی»، سخن سمت، سال دهم، ش ۱۴.
 نوروژی، علیرضا (۱۳۸۰)، «نمایه‌سازی کتاب: راهنمایی برای ناشران، نمایه‌سازان کتابداران، مؤلفان و مترجمان»، نشر چاپار.

Hayhes, Anthony (2001), *Writing Successful Textbook*, A&C Black.

Herlinhy, John (1992), *The Textbook Controversy: Issues, Aspects*, Ablex Pub.

Hurtley James (1991), *Designing Instructional Text*, Kogan Page.

Lepionka, Mary Ellen (2003), *Writing and Developing your College Textbook*, Atlantic Path Pub.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
 پرتال جامع علوم انسانی